

Сліпенюк Тетяна Михайлівна,
аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧИМ

Складнощі реалізації завдань кримінального провадження доволі часто обумовлюються поверхневим ставленням слідчих до виконання своїх процесуальних повноважень. Тому, з метою забезпечення ефективності та законності кримінально-процесуальної діяльності, в ст. 131-1 Конституції України серед функцій прокуратури визначено організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням [1]. Остання має важливе значення не лише для забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи, а й для попередження різного роду зловживань процесуальними повноваженнями. Наведені положення обумовлюють актуальність теоретичного аналізу прокурорського нагляду як засобу забезпечення належного виконання процесуальних повноважень слідчого.

Функціональне призначення прокуратури на стадії досудового розслідування прямо впливає із положень ч. 1 ст. 36 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). У відповідності до останньої, прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва [2]. Вказаний нормативно-правовий акт не тлумачить дефініцію «прокурорського нагляду» й не визначає його форми. Не існує єдиного підходу до визначення сутності цього поняття і серед науковців. Не вдаючись до дискусії, вважаємо за доцільне погодитись із думкою В.В. Липівського, який визначає прокурорський нагляд як «самостійний, специфічний вид державної діяльності, який полягає у перевірці уповноваженим суб'єктом конкретного об'єкта, суворого дотримання ним законів для попередження та виявлення порушень чинного законодавства, прав і свобод людини та громадянина, виокремлюючи при цьому державне та соціальне призначення прокурора» [5, с. 168].

КПК України уповноважує прокурора під час досудового розслідування здійснювати нагляд за низкою суб'єктів. Однак, як свідчить практика, ключовим є саме слідчий. Чинним законодавством визначено, що прокурор та слідчий є представниками сторони обвинувачення, які є самостійними у своїй діяльності. Однак за обсягом повноважень вони не є рівноправними: прокурор як процесуальний керівник може впливати на процесуальну діяльність слідчого не лише для забезпечення швидкості, повноти і неупередженості досудового розслідування, а й для недопущення зловживання ним процесуальними повноваженнями.

Способи такого впливу є доволі різними. Насамперед, у контексті дослідження прокурорського нагляду як засобу забезпечення належного виконання процесуальних повноважень слідчого, варто звернути увагу на перевірку законності та доцільності проведення ним певних процесуальних дій. Як вбачається із ч. 2 ст. 36 КПК України, з цією метою прокурор уповноважений перевіряти наявність достатніх відомостей для погодження клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), інших процесуальних дій, а також самостійно подавати слідчому судді такі клопотання у випадку неналежного виконання процесуальних повноважень слідчим.

У відповідності до положень наведеної статті та ст. 276 КПК України прокурор з метою недопущення зловживання слідчим процесуальними повноваженнями під час повідомлення про підозру перевіряє факти затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення, та/або обрання до неї запобіжного заходу, та/або наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. За результатами перевірки прокурор приймає рішення про погодження або відмову у погодженні повідомлення про підозру, чи самостійно складає такі повідомлення у випадку неналежного виконання процесуальних повноважень слідчим. Аналогічно прокурором вирішується питання про затвердження або відмову у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Перевірка належного виконання процесуальних повноважень слідчим може носити не лише поточний, а й ретроспективний характер. Зокрема, відповідно до положень ч. 6 ст. 284 КПК України прокурор, встановивши незаконність чи необґрунтованість постанови слідчого про закриття кримінального провадження, може її скасувати як за власною ініціативою, так і за скаргою заявника чи потерпілого [2].

Наступним способом впливу прокурора на слідчого з метою забезпечення належного виконання процесуальних повноважень і недопущення відповідних зловживань є надання йому доручень щодо проведення у встановлений строк слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових), інших процесуальних дій. Також прокурор може давати вказівки щодо їх проведення, які у відповідності до ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» є обов'язковими для слідчого і підлягають негайному виконанню [4]. Відмітимо, що чинним законодавством не визначено обов'язкові випадки надання вказівок та їх періодичність. Видається, що це питання є оціночним і в кожному окремому випадку має вирішуватись прокурором з огляду на складність кримінального провадження, тактики досудового розслідування, а також наявності належної кваліфікації слідчого та її добросовісного застосування. Для забезпечення ефективності та законності досудового розслідування прокурор уповноважений брати

участь у таких діях, а в необхідних випадках, зокрема, наявності зловживань процесуальними повноваженнями слідчим, особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, встановленому КПК України.

Слід відмітити й те, що відповідно до пункту 3 Розділу IV наказу Генеральної прокуратури України від 28 квітня 2019 року № 51 [3], прокурор зобов'язаний контролювати виконання доручень і вказівок, наданих слідчому. Порушення вказівок та загалом здійснення слідчим неефективного досудового розслідування, в тому числі через зловживання процесуальними повноваженнями, активують ще один інструмент впливу прокурорського нагляду. Відповідно до ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор уповноважений ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого [2].

Відзначимо, що на сьогодні прокурор позбавлений повноважень ініціювати притягнення слідчого до дисциплінарної відповідальності. Наведене, безспірно, є прогалиною чинного законодавства, яка обумовлює можливість зловживань процесуальними повноваженнями та негативно впливає на забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи.

На завершення варто відмітити, що прокурорський нагляд як засіб забезпечення належного виконання процесуальних повноважень слідчим має здійснюватися постійно й безперервно. Разом з тим, в даному випадку прокурор має дотримуватись принципу процесуальної самостійності слідчого: не втручатись у тактику проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій та не нав'язувати свою думку без наявності серйозних для того підстав. З цього приводу розділяємо думку О.Ю Торяника про те, що «навіть маючи підстави для втручання у діяльність слідчого, прокурор повинен дотримуватися правил професійної етики, виявляти повагу до всіх учасників кримінального провадження і не допускати у своїй діяльності дій, що підривають його авторитет» [6, с. 121–123].

Підсумовуючи всі вище наведені положення, можна зробити висновок, що прокурорський нагляд як засіб забезпечення належного виконання процесуальних повноважень слідчим, в залежності від конкретної ситуації, може здійснюватися у різний спосіб. Разом з тим, кожен із них спрямований на забезпечення ефективності та законності проведення досудового розслідування та недопущення зловживання процесуальними повноваженнями досліджуваним суб'єктом.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

3. Наказ Генеральної прокуратури України від 28.04.2019 року № 51. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/381814__381879.

4. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.

5. Липівський В.В. Поняття та правова природа прокурорського нагляду. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 165–169.

6. Торяник О. Особливості реалізації прокурором конституційних повноважень щодо нагляду за негласними та іншими та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 120–123.

Татаров Антон Олегович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Хахуцяк Ольга Юрївна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно з положеннями ст. 30 Конституції України, кожному гарантується недоторканість житла, не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду [1]. Конституція України є одним із джерел кримінального процесуального права, тому однією із засад кримінального провадження відповідно до ст. 13 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) є недоторканість житла чи іншого володіння особи. Але водночас, норми КПК України, у ст. 233, передбачають способи проникнення до житла чи іншого володіння особи до постановлення вмотивованого рішення суду. Відповідно до ч. 1 ст. 233 КПК України ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених частиною третьою цієї статті, а саме слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором, зобов'язаний невідкладно після